

Parlament Studentów
Rzeczypospolitej Polskiej

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Projekt Studenckie Prawa - Jasna Sprawa finansowany jest ze środków
Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego

PLAGIAT W POLSKIM SZKOLNICTWIE WYŻSZYM

Tomasz Maurek

Parlament Studentów
Rzeczypospolitej Polskiej

O autorze

Tomasz Maurek

Aplikant radcowski przy Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Krakowie, Dyrektor Biura Prawnego PSRP, były Przewodniczący Parlamentu Studenckiego UEK kadencji 2021-2022, Prezes Stowarzyszenia Parlamentu Studenckiego UEK w latach 2020-2025, Wiceprezes Stowarzyszenia FUE w latach 2023-2025. Zawodowo interesuje się prawem reklamy, ochroną danych osobowych i prawem autorskim.

I. Wprowadzenie

Integralność akademicka stanowi fundament systemu szkolnictwa wyższego każdego demokratycznego państwa prawa. Polska, jako państwo przynależące do Europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego, zobowiązana jest do poszanowania standardów rzetelności naukowej wynikających zarówno z przepisów prawa krajowego, jak i z dokumentów Europejskiego Stowarzyszenia na Rzecz Zapewnienia Jakości w Szkolnictwie Wyższym (ENQA). W tym kontekście zjawisko plagiatu - jako najbardziej rozpowszechniona forma naruszenia zasad rzetelności naukowej - podlega wielopłaszczyznowym regulacjom prawnym.

II. Plagiat na gruncie prawa autorskiego

Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 24 z późn. zm.) stanowi podstawową regulację ochrony twórczości intelektualnej w Polsce. Zgodnie z art. 1 ust. 1 u.p.a.p.p., przedmiotem prawa autorskiego jest każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiegokolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia. Ochroną objęty jest utwór od chwili ustalenia, chociażby miał postać niekończoną (art. 1 ust. 3 u.p.a.p.p.).

Plagiat w rozumieniu prawa autorskiego polega na naruszeniu autorskich praw osobistych twórcy, a w szczególności prawa do autorstwa utworu wyrażonego w art. 16 pkt 1 u.p.a.p.p., który stanowi, że twórca ma prawo do „autorstwa utworu”. Naruszenie tego prawa następuje wtedy, gdy określona osoba bezprawnie przypisuje sobie autorstwo cudzego utworu lub jego fragmentów, nie ujawniając rzeczywistego twórcy. Prawo do autorstwa jako osobiste prawo autorskie jest niezbywalne i niepodlegające zrzeczeniu się (art. 16 u.p.a.p.p. in fine).

Artykuł 115 ust. 1 u.p.a.p.p. penalizuje plagiat, stanowiąc, że kto przywłaszcza sobie autorstwo albo wprowadza w błąd co do autorstwa całości lub części cudzego utworu, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3. Jest to przestępstwo umyślne, wymagające kierunkowego zamiaru bezpośredniego w zakresie przywłaszczenia autorstwa lub wprowadzenia w błąd co do tego autorstwa.

III. Rodzaje plagiatu

3.1. Plagiat jawny (verbatim)

Plagiat jawny polega na dosłownym, bez jakichkolwiek modyfikacji, przeniesieniu fragmentów cudzego tekstu do własnej pracy, bez podania źródła i wskazania, że jest to cytata. Jest to najczęściej identyfikowana forma plagiatu przez systemy antyplagiatowe. Weryfikacja w Ogólnopolskim Repozytorium Pisemnych Prac Dyplomowych jest obowiązkowa - zgodnie z art. 76 ust. 5 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1571 z późn. zm.), przed egzaminem dyplomowym uczelnia jest zobowiązana do sprawdzenia pracy dyplomowej z wykorzystaniem Jednolitego Systemu Antyplagiatowego (JSA).

3.2. Plagiat ukryty (parafraza bez atrybutu autorskiego)

Parafraza polega na przeformułowaniu cudzych myśli i treści z zachowaniem ich sensu, jednak przy zmianie formy językowej. Parafraza jest dopuszczalną techniką pisarską pod warunkiem wyraźnego wskazania źródła, z którego pochodzi przejmowana koncepcja. W przypadku braku takiego wskazania parafraza stanowi formę plagiatu akademickiego, nawet jeżeli tekst nie jest identyczny z oryginałem, a systemy antyplagiatowe nie sygnalizują podobieństwa.

3.3. Autoplagiat

Autoplagiat - zwany również self-plagiatem lub wielokrotną publikacją - polega na ponownym wykorzystaniu własnych wcześniejszych dzieł lub ich fragmentów bez stosownej adnotacji, w celu uzyskania korzyści akademickiej. W kontekście studenckim autoplagiat najczęściej przyjmuje postać złożenia tej samej pracy do zaliczenia więcej niż jednego kursu lub złożenia pracy uprzednio opublikowanej jako opracowanie oryginalne.

Z perspektywy prawa autorskiego autoplagiat nie stanowi naruszenia prawa autorskiego sensu stricto - nie można naruszyć własnych praw majątkowych. Jednakże może stanowić naruszenie zasad etyki akademickiej oraz regulaminów uczelnianych, co skutkuje odpowiedzialnością dyscyplinarną. Należy przy tym zaznaczyć, że w przypadku przeniesienia majątkowych praw autorskich na podmiot trzeci (np. wydawcę) ponowne opublikowanie własnego tekstu bez zgody nabywcy praw może stanowić naruszenie.

3.4. Plagiat zlecony – tzw. ghostwriting i zakup pracy

Szczególną formą naruszenia zasad rzetelności akademickiej jest zlecenie napisania pracy innej osobie, a następnie złożenie jej jako własnej. Jest to zjawisko potocznie zwane „ghostwritingiem” lub korzystaniem z tzw. „banków prac”. Ustawa PSWiN wprost odnosi się do tej problematyki - art. 76 ust. 2 *expressis verbis* stanowi, iż „Praca dyplomowa jest samodzielny opracowaniem zagadnienia naukowego, artystycznego lub praktycznego albo dokonaniem technicznym lub artystycznym, prezentującym ogólną wiedzę i umiejętności studenta związane ze studiami na danym kierunku, poziomie i profilu oraz umiejętności samodzielnego analizowania i wnioskowania.”

IV. Kiedy plagiat zachodzi - przesłanki odpowiedzialności

4.1. Przesłanki dyscyplinarne na gruncie PSWiN

Odpowiedzialność dyscyplinarna studentów za plagiat opiera się na art. 307 ust. 1 PSWiN, zgodnie z którym student podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej za naruszenie przepisów obowiązujących w uczelni oraz za czyny uchybiające godności studenta. Przepis ten, jako klauzula generalna, obejmuje swoim zakresem wszelkie naruszenia zasad m.in. rzetelności akademickiej, w tym plagiat.

Do pociągnięcia studenta do odpowiedzialności dyscyplinarnej za plagiat konieczne jest łączne spełnienie następujących przesłanek:

- a. istnienie chronionego prawem autorskim dzieła, z którego dokonano zapożyczenia;
- b. dokonanie zapożyczenia bez zgody twórcy lub bez właściwego odсылania do źródła;
- c. przedstawienie zapożyczonego materiału w ramach działalności akademickiej jako własnego;
- d. zawinione działanie sprawcy, przy czym w postępowaniu dyscyplinarnym nie jest konieczne wykazanie zamiaru bezpośredniego - wystarczające może być ustalenie winy nieumyślnej lub rażącego niedbalstwa.

W postępowaniu dyscyplinarnym komisja dyscyplinarna ds. studentów działa na podstawie art. 308-329 PSWiN i wydaje orzeczenia podlegające kontroli sądu administracyjnego. Karami dyscyplinarnymi, stosownie do art. 312 ust. 1 PSWiN, są: upomnienie, nagana, nagana z ostrzeżeniem, zawieszenie w określonych prawach studenta na okres do jednego

roku, wydalenie z uczelni. W szczególnie poważnych przypadkach stosuje się karę wydalenia z uczelni, połączoną z postępowaniem w przedmiocie unieważnienia dyplomu.

4.2. Wymogi cytowania - kiedy zapożyczenie jest dozwolone

Prawo cytatu, uregulowane w art. 29 ust. 1 u.p.a.p.p., stanowi podstawowy wyjątek od wyłączności autorskich praw majątkowych. Przepis ten stanowi, że wolno przytoczyć w utworach stanowiących samoistną całość urywki rozpowszechnionych utworów lub drobne utwory w całości, w zakresie uzasadnionym celami cytowania, takimi jak wyjaśnianie, polemika, analiza krytyczna lub naukowa bądź nauczanie. Kluczowym warunkiem legalności cytatu jest wyraźne wskazanie twórcy i źródła (art. 34 u.p.a.p.p.).

W kontekście prac akademickich dopuszczalne jest przytaczanie fragmentów cudzych opracowań w zakresie uzasadnionym potrzebami analizy naukowej, pod warunkiem:

- a. wskazania autora i tytułu cytowanego dzieła,
- b. oznaczenia cytatu cudzysłowem lub inną wyraźną konwencją typograficzną,
- c. podania dokładnej lokalizacji fragmentu (strona, paragraf),
- d. nieprzekraczania rozmiarów uzasadnionych celem cytowania.

Przekroczenie tych granic, nawet przy formalnym wskazaniu źródła, może stanowić naruszenie praw autorskich – tzw. plagiatu z powołaniem (ang. plagiarism with attribution).

V. Kiedy plagiat nie zachodzi - granice odpowiedzialności

5.1. Idee, fakty i dane niechronione prawem autorskim

Fundamentalną zasadą prawa autorskiego jest to, że ochroną prawnautorską nie są objęte idee, metody, koncepcje ani odkrycia naukowe jako takie - ochronie podlega wyłącznie sposób ich wyrażenia co wynika *expresiss verbis* z ustawy.

Podobnie, fakty historyczne, dane statystyczne, informacje prasowe oraz inne materiały o charakterze informacyjnym nie podlegają ochronie prawnautorskiej, jeżeli nie posiadają twórczego, indywidualnego charakteru. W konsekwencji powołanie się w pracy akademickiej na fakty powszechnie znane bez wskazania źródła nie stanowi co do zasady plagiatu, choć może stanowić naruszenie standardów metodologicznych i zasad etyki akademickiej.

5.2. Prawo cytatu i dozwolony użytek

W zakresie, w jakim student, jak i doktorant, posługuje się cudzym opracowaniem w granicach dozwolonego użytku określonego w art. 29-35 u.p.a.p.p. i z właściwym wskazaniem źródła, nie dochodzi do plagiatu. Kluczowe znaczenie ma proporcja przejętego materiału do całości pracy – cytat powinien pełnić funkcję służebną wobec własnych rozważań autora, nie zastępując ich. Jak wskazuje się w doktrynie, granica dopuszczalnego cytatu wyznaczana jest przez cel cytowania i nie może prowadzić do de facto przejęcia istoty oryginalnego opracowania.

5.3. Twórczość w domenie publicznej

Zgodnie z art. 36 u.p.a.p.p., autorskie prawa majątkowe gasną z upływem 70 lat po śmierci twórcy. Po upływie tego okresu utwór przechodzi do domeny publicznej i może być swobodnie wykorzystywany. Nie oznacza to jednak, że cytowanie dzieł z domeny publicznej bez wskazania autora jest zawsze dopuszczalne z perspektywy akademickiej – zasady rzetelności naukowej nakazują wskazywanie autorstwa każdego przywoływanego dzieła, niezależnie od wygaśnięcia autorskich praw majątkowych.

Autorskie prawa osobiste, w tym prawo do autorstwa, są bezterminowe i niezbywalne (art. 16 u.p.a.p.p. in fine), choć po śmierci twórcy ich ochrona wykonywana jest przez bliskie mu osoby.

5.4. Prace zbioru i kolaboracja akademicka

W przypadku prac tworzonych wspólnie przez kilku autorów (art. 9 u.p.a.p.p. - utwór współautorski) każdy ze współautorów ma prawo do korzystania z całości dzieła bez zarzutu plagiatu wobec pozostałych współautorów, o ile zakres ich wkładu twórczego jest należycie udokumentowany i przypisany. Na gruncie akademickim kluczowe jest wyraźne wskazanie wkładu każdego autora w pracę zbiorową - uchybienie temu obowiązkowi może być kwalifikowane jako plagiat częściowy lub naruszenie zasad rzetelności naukowej.

VI. Skutki prawne stwierdzenia plagiatu

6.1. Odpowiedzialność karna

Plagiat w ujęciu karnoprawnym stanowi przestępstwo z art. 115 ust. 1 u.p.a.p.p. Jest to przestępstwo ścigane na wniosek pokrzywdzonego zgodnie z art. 122 a.p.a.p.p.

W praktyce akademickiej ściganie na wniosek za plagiat jest rzadkością, albowiem zwyczajowo przyjęło się, że pokrzywdzeni autorzy wybierają dochodzenie roszczeń w postępowaniu cywilnym.

6.2. Odpowiedzialność cywilna

Na gruncie prawa cywilnego naruszenie autorskich praw osobistych i majątkowych uprawnia twórcę do dochodzenia roszczeń na podstawie art. 78 ust. 1 u.p.a.p.p. Twórca, którego autorskie prawa osobiste zostały naruszone, może żądać:

- a. zaniechania działania,
- b. usunięcia skutków naruszenia,
- c. złożenia publicznego oświadczenia,
- d. zapłaty zadośćuczynienia lub na żądanie twórcy przekazania sumy pieniężnej na cel społeczny.

VII. Postępowanie antyplagiatowe - procedura i gwarancje procesowe

Procedura weryfikacji prac dyplomowych pod kątem plagiatu obejmuje kilka etapów. W pierwszym etapie, na mocy art. 76 ust. 4 PSWiN, student składa pracę dyplomową wraz z oświadczeniem o jej samodzielności. Następnie uczelnia weryfikuje pracę w Jednolitym Systemie Antyplagiatowym (JSA). Wynik analizy antyplagiatowej jest dokumentowany w postaci raportu podobieństwa, który jednak stanowi wyłącznie materiał pomocniczy dla promotora i komisji egzaminacyjnej, nie przesądzając samodzielnie o charakterze pracy.

W przypadku stwierdzenia podejrzenia plagiatu sprawa kierowana jest do komisji dyscyplinarnej ds. studentów, działającej na podstawie art. 308–329 PSWiN. Komisja prowadzi postępowanie wyjaśniające z zapewnieniem obwinionemu studentowi prawa do obrony, w tym prawa do ustanowienia obrońcy (art. 316 PSWiN). Obrońcą studenta może być adwokat, radca prawny, inny student uczelni lub absolwent tej uczelni. Postępowanie dyscyplinarne oparte jest na zasadzie domniemania niewinności - ciężar udowodnienia winy leży po stronie organów uczelni.

Od orzeczenia komisji dyscyplinarnej ds. studentów przysługuje odwołanie do odwoławczej komisji dyscyplinarnej, a następnie skarga do sądu administracyjnego. Naczelny Sąd Administracyjny wielokrotnie podkreślał, że sąd administracyjny nie

zastępuje komisji dyscyplinarnej w zakresie merytorycznej oceny dowodów, lecz kontroluje jedynie zgodność postępowania z prawem.

VIII. Wnioski końcowe

Analiza przepisów prawa dotyczących plagiatu w polskim szkolnictwie wyższym prowadzi do kilku kluczowych wniosków, mających istotne znaczenie zarówno dla praktyki akademickiej, jak i dla praktyki orzeczniczej sądów i komisji dyscyplinarnych.

Po pierwsze, plagiat akademicki stanowi pojęcie autonomiczne, wykraczające poza wąskie ramy karnoprawne art. 115 u.p.a.p.p. i obejmujące szerokie spektrum zachowań naruszających zasady rzetelności naukowej, od kopiowania verbatim po parafrazy bez atrybutu autorskiego, autoplagiat i nabywanie gotowych prac. Konsekwencją tego jest odmienny standard dowodowy i odmienne przesłanki odpowiedzialności w postępowaniach dyscyplinarnych w porównaniu z postępowaniami karnymi.

Po drugie, podstawową normą prawną regulującą odpowiedzialność za plagiat w szkolnictwie wyższym jest art. 307 PSWiN, który jako klauzula generalna odsyła do całokształtu regulaminów akademickich i zasad etyki naukowej. Konieczne byłoby de lege ferenda doprecyzowanie definicji ustawowej plagiatu, aby zapewnić jednolitość orzecznictwa komisji dyscyplinarnych w skali ogólnopolskiej.

Po trzecie, raport systemu antyplagiatowego jest jedynie dowodem pomocniczym i nie może samodzielnie przesądzać o stwierdzeniu plagiatu. Wymagana jest każdorazowo merytoryczna ocena charakteru zapożyczenia w kontekście prawa cytatu, zakresu dozwolonego użytku i indywidualnego wkładu twórczego autora pracy. Organy uczelni są zobowiązane do rzetelnego postępowania dowodowego, w tym do sięgnięcia po opinię biegłego w sprawach nasuwających wątpliwości.

Po czwarte, najważniejszą gwarancją procesową studenta w postępowaniu dyscyplinarnym jest zasada domniemania niewinności i prawo do obrony, realizowane przez możliwość ustanowienia obrońcy. Uczelnie są zobowiązane do prowadzenia postępowania dyscyplinarnego z poszanowaniem standardów rzetelnego procesu, wynikających zarówno z PSWiN, jak i z art. 2 i 45 Konstytucji RP.

W konkluzji należy podkreślić, że skuteczna walka z plagiatem w szkolnictwie wyższym nie może opierać się wyłącznie na mechanizmach represyjnych. Niezbędne jest systemowe

kształtowanie kultury rzetelności naukowej poprzez właściwą edukację w zakresie zasad cytowania, prawa autorskiego i etyki akademickiej, już na poziomie szkoły średniej. Tylko podejście kompleksowe - łączące prewencję, edukowanie i sankcje - może w perspektywie długoterminowej przyczynić się do realnej poprawy standardów integralności akademickiej w Polsce.

Parlament Studentów
Rzeczypospolitej Polskiej

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Projekt Studenckie Prawa - Jasna Sprawa finansowany jest ze środków
Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Parlament Studentów
Rzeczypospolitej Polskiej